

Täysistunto

Tiistai 12.2.2019 klo 14.04—18.03

3. Hallituksen esitys eduskunnalle sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muuttamiseksi

Hallituksen esitys HE 178/2018 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 16/2018 vp

Toinen käsittely

Puhemies Paula Risikko: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

15.06 **Katja Hänninen vas:** Arvoisa rouva puhemies! Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden kriittisissä lausunnoissa on nostettu esille sakon muuntorangaistukseen liittyviä ongelmia, joihin esitys ei kuitenkaan tässä muodossaan anna tyydyttäviä ratkaisuja. Lakiesityksen ydinperusteluna ja tarkoituksena on edistää rikosoikeusjärjestelmän uskottavuutta, lain kieltojen ja käskyjen noudattamista sekä yleistä lainkuuliaisuutta.

Asiantuntijat toteavat, että tällä tavoitteella voi perustella mitä hyvänsä rikoslain kovenusta. Asiantuntijakuulemisissa on nostettu esille kysymyksiä, korjaako tarjottu keino tuon uskottavuuden ja onko näin aikaansaatu muutos hintansa arvoinen. Olisiko sama voitu saada aikaan jollakin toisella toimella, ja millaiset olisivat näiden toimien muut edut ja niiden tuottamat kustannukset? Nämä rikoslain järkevää käyttöä ohjaavat kysymykset on valitettavasti jätetty esittämättä ja vastaukset saamatta.

Esityksen mukaan muuntorangaistus on koettu periaatteellisista syistä tarpeelliseksi tilanteissa, joissa toistuvissa rikoksissa käsillä on mahdollisuus, että tekijä jää tyystin vaille seuraamuksia. Samalla kuitenkin asiantuntija-arvioissa on todettu esityksen pulmaksi se, että rikos, jonka vakavuus edellyttää lievää sakkorangaistusta, johtaakin vankeusrangaistukseen. Periaatteellisesti ongelmallisena pidetäänkin sitä, että tämä ankaroituminen kohdistuu nimenomaan vähävaraisiin ja muutenkin heikossa asemassa oleviin. [Timo Heinonen: Eikö heille kuulu rangaistusta?] Tämä esityksen keskeinen ongelmakohta on todettu myös hallituksen esityksessä.

Muuntorangaistusjärjestelmän muutokset eivät tutkimustiedon valossa ole olennaisesti vaikuttaneet rikollisuuteen. Myöskään ehdotetuilla lainmuutoksilla ei voida arvioida olevan merkittävää vaikutusta rikollisuuteen. Yksittäisten, hyvin paljon toistuvasti sakkorikoksia tekevien osalta muuntorangaistuksen suorittaminen katkaisee kuitenkin rikosten tekemisen muuntorangaistuksen ajaksi. Tämä seuraus näyttää olevan esityksen ainoa merkille pantava parannus nykytilaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

Päihdeongelmaiset tekijät suorittavat muuntorangaistuksen vankilassa. He ovat pääosin syrjäytyneitä ja vakavasti terveysongelmaisia. Heidän osaltaan on olemassa tarve tukitoimille ja hoidolle vankeusrangaistuksen sijaan. Tällä hetkellä kuitenkin tuomioistuimessa muunnettujen sakkojen suorituspaikka on ainoastaan vankila.

Asiantuntijat ovat todenneet valiokunnassa, että sakon muuntoa pyritään välttämään viimeiseen saakka ja varat etsitään vaikka mistä. Muuntorangaistuksen kohteeksi valikoituvat siis ne, jotka ovat pudonneet kaikkien sosiaalisten ja yhteiskunnallisten verkostojen ulkopuolelle. Heillä ei kertakaikkiaan ole mahdollisuutta suorittaa sakkojaan. On selvää, ettei pelotevaikutus silloin toteudu rikosoikeusjärjestelmän uskottavuuden, lain kieltojen ja käskyjen noudattamisen tai yleisen lainkuuliaisuuden kannalta. Tutkimustieto vahvistaa tämän yksiselitteisesti. Toisaalta sen paremmin muuntorangaistuksen käyttöalaa lisänneet kuin rajoittaneetkin toimet eivät ole käytännössä vaikuttaneet tällaisten henkilöiden rikollisuuteen millään tavalla.

Asiantuntijat ovat muun muassa esittäneet, että päihdeongelmaisten osalta vankeusrangaistukselle käytössä olevien vaihtoehtojen rangaistusmuotojen lisäksi tuomioistuimilla tulisi olla mahdollisuus määrätä esimerkiksi sopimushoitoseuraamus, jos tuomitun terveydellinen ja sosiaalinen tilanne sitä puoltavat. Tällaista hoitoseuraamusta tulisi erityisesti pyrkiä käyttämään sakonmuunnon vaihtoehtona.

Ammattimaiseen, toistuvaan omaisuusrikollisuuteen tulisi voida puuttua nykyjärjestelmää tehokkaammin. Tämä esitys tulee kuitenkin kohdentumaan myös henkilöihin, jotka eivät tätä kohtelua ansaitse. Ammattimaisten ja toistuvien näpistysten varalta lakiin on syytä sisällyttää muuntomahdollisuus. Muunnon ensisijaisena muotona ei kuitenkaan tulisi olla vankeus.

Esityksellä on myös taloudellisia vaikutuksia. Vuosittaisia lisäkustannuksia esityksestä tulisi 10,8 miljoonaa euroa sekä Oikeusrekisterikeskuksen kertaluontoiset tietojärjestelmäkustannukset. Ehdotus merkitsisi merkittävää työmäärän lisäystä poliisille, syyttäjälle ja tuomioistuimille, sillä etenkin toistuvia liikenne rikoksia ja lieviä omaisuusrikoksia on runsaasti. Tuomioistuimen käsiteltäväksi olisi lisäksi vietävä sellaisiakin asioita, joissa sakoitettu maksaa sakkonsa joka tapauksessa.

Kun otetaan huomioon ehdotetut muutokset sakkojen muuntosuhteeseen ja muuntorangaistuksen enimmäismäärään, voidaan arvioida keskimääräisen päivittäisen vankiluvun nousevan ainakin 30 vangilla päivittäin. Vankiluvun lisäys edellyttäisi 2,2 miljoonan euron lisämäärärahaa Rikosseuraamuslaitokselle. Poliisin henkilötyövuosia tulisi kertymään 9 600 rikoksen käsittelystä, ja yhden henkilötyövuoden hinta on 58 000 euroa, jolloin määrärahan tarve poliisille olisi kaksi miljoonaa euroa.

Jos asiaa ei enää jatkossa käsiteltäisi summaarisessa rikosprosessissa, aiheutuisi siitä syyttäjän avion mukaan syyttäjille selvä työmäärän lisäys. Syyttäjän olisi ensin suoritettava syyteharkinta normaaliin tapaan ja tämän jälkeen osallistuttava asian käsittelyyn tuomioistuimessa. Seitsemännen sakkorikoksen mentyä tuomioistuinkäsittelyyn myös seuraavat sakot olisi vietävä tähän samaan käsittelyyn. Tämä lisäisi erityisesti syyttäjän ja tuomioistuimen käsittelemien juttujen määrää. Syyttäjälaitokseen saapuisi jatkossa noin 9 600 yksinkertaista rikosasiaa nykyistä enemmän. Jos valtaosa asioista käsitellään kirjallisessa menettelyssä, työmäärän lisäys tarkoittaisi noin puolentoista miljoonan euron lisätarvetta.

Arvoisa puhemies! Tuomioistuimissa käsiteltävät, vaikkakin yksinkertaiset rikosasiat, lisääntyisivät vastaavasti. Pakkokeinoasian käsittely maksaa tuomioistuimessa keskimää-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

rin 523 euroa. Jos yksinkertaisen rikosasian käsittely maksaisi sen, mitä pakkokeinoasian käsittely keskimäärin maksaa, lisämäärärahan tarve olisi 5,1 miljoonaa euroa.

Tässä on siis kyseessä iso periaatteellinen ja kallis suunnanmuutos pienen kohderyhmän vuoksi ilman takeita siitä, että uudistus osuu tavoittelemaansa maalin. Näistä syistä päädyimme esittämään esityksen hylkäämistä.

Ehdotan, että edellä olevan perusteella lakiehdotukset hylätään.

15.13 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen mukaan seitsemään samankaltaiseen sakkorikokseen vuoden sisällä syyllistyvien henkilöiden teot olisi käsiteltävä tuomioistuinmenettelyssä. Tällöin henkilölle tuomittu sakkorangaistus olisi mahdollista muuntaa vankeudeksi, jos sitä ei saada ulosmitatuksi tuomitulta. Muutosta on perusteltu ennen kaikkea rikosoikeusjärjestelmän uskottavuudella, lain kieltojen ja käskyjen noudattamisella sekä yleisellä lainkuuliaisuudella. Nämä ovatkin varteenotettavia perusteluja. Haluan muistuttaa, että tänäkin päivänä poliisi voi harkintansa mukaan viedä sakot syyttäjälle ja tuomioistuinmenettelyyn. Poliisin ohjekirjan mukaan toimitaan siten, että seitsemäs samankaltaisesta rikoksesta saatu toistuva sakko viedään tuomioistuimeen.

Hallituksen ehdotus merkitsee työmäärän lisäystä poliisille, syyttäjälle ja tuomioistuimille juuri senkin vuoksi, että tuomioistuimen olisi lisäksi käsiteltävä sellaisetkin tapaukset, joissa sakotettu maksaa sakkonsa joka tapauksessa. Maksamattomat sakot menevät aina perintään, joten tämä esitys kohdistuu vain niihin, jotka ovat maksukyvyttömiä ja luottotietonsa menettäneitä. Voidaankin kysyä: onko oikein, että muuntorangaistus kohdistuu vain maksukyvyttömiin henkilöihin? Useampi kuin kaksi kolmesta sakkovangista on päihdeiden suurkuluttajia, ja puolet heistä on erityisen vaikeasti päihdeistä riippuvaisia. Sakko-vangeilla on suuri tarve terveydenhuoltoon, erityisesti päihdekuntoutukseen.

Esityksen ydinperusteluna ja tarkoituksena on edistää rikosoikeusjärjestelmän uskottavuutta, lain kieltojen ja käskyjen noudattamista sekä yleistä lainkuuliaisuutta. Asiantuntijat toteavat, että tällä tavoitteella voi perustella mitä hyvänsä rikoslain kovennusta. Asiantuntijakuulemisessa on nostettu esiin kysymyksiä siitä, korjaako tarjottu keino tuon uskottavuuden, onko näin aikaansaatu muutos hintansa arvoinen, olisiko sama voitu saada aikaan jollakin toisella toimella ja millaiset olisivat näiden toimien muut edut ja niiden tuottamat kustannukset. Nämä rikoslain järkevää käyttöä ohjaavat kysymykset on jätetty esittämättä ja vastaukset saamatta. Asiantuntija-arvioissa on todettu esityksen pulmaksi se, että rikos — esimerkiksi näpistys — jonka vakavuus edellyttää lievää sakkorangaistusta, johtaakin vankeusrangaistukseen.

Päihdeongelmaiset tekijät suorittavat muuntorangaistuksen vankilassa, ja he ovat pääosin syrjäytyneitä ja vakavasti terveysongelmaisia. Heidän osaltaan on olennaista tarve tukitoimille ja hoidolle. Asiantuntijat ovat muun muassa esittäneet, että käytössä olevien vankeusrangaistukselle vaihtoehtoisten rangaistusmuotojen lisäksi päihdeongelmaisten osalta tuomioistuimella tulisi olla mahdollisuus määrätä esimerkiksi sopimushoitoseuraamus, jos tuomitun terveydellinen ja sosiaalinen tilanne sitä puoltavat. Se olisi parempi vaihtoehto kuin nyt esitetty laki. Tämä on myös vasemmistoliiton ja vihreiden vastalauseessa esiin nostettu vaihtoehto.

Myös valiokunnan mietintö, jossa enemmistö kuitenkin puoltaa esitystä, on hyvin kriittinen ja tuo esiin asiantuntijoiden esittämiä havaintoja, puutteita ja ongelmia tässä esityksessä. Lakivaliokunnan mietinnössä pohditaan hyvinkin painokkaasti vaihtoehtoisia seuraamuksia ja päihdehuollon tukitoimia. Mietintöön sisältyvässä ponsiesityksessä esite-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

tään, että hallitus selvittää mahdollisuudet kehittää ja laajentaa muuntorangaistukseen tuomittujen sijoittamista ulkopuoliseen laitokseen päihdehuoltoon ja mahdollisuudet varmistaa tarvittavien päihde-, sosiaali- ja terveystalvelujen jatkuvuus riittävän ajan laitossijoituksen ja muuntorangaistuksen suorittamisen jälkeen.

Arvoisa puhemies! On aivan päivänselvää, että tässä maassa tulee kaikkien saada oikeutta. Kauppiaiden ja yrittäjien puolella olen totta kai sellaisissa tilanteissa, kun he kokevat, että ovat voimattomia jatkuvan näpistelyn edessä. Minusta onkin tärkeää, että poliisin ohjekirjassa neuvotaan, miten näissä tilanteissa tulee toimia, ja poliisilla on harkintavalta viedä asiat eteenpäin syyttäjälle, mutta toisaalta peräänkuulutan sitä, että aidosti maksukyvyttömiä, päihdeongelmaisia, yhteiskunnan turvaverkoston ulkopuolelle täysin pudonneita ihmisiä pitää voida paremmin auttaa päihitteettömään elämään.

Lakimuutos tarkoittaa myös sitä, että sellaisetkin tapaukset, joissa sakko maksetaan joka tapauksessa, menevät kuormittamaan tuomioistuimia. Me tiedämme, että tuomioistuinten resursseja on todella leikattu rankasti useamman vuoden ajan ja se on johtanut tilanteeseen, jossa voidaan kysyä, toteutuuko oikeusturva enää riittävästi uhreille, jotka tarvitsevat nopeaa oikeutta ja oikeusturvaa asiansa edistämiseksi.

Arvoisa puhemies! Kannatan edustaja Hännisen tekemää hylkäysesitystä.

15.19 Mari-Leena Talvitie kok: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan siis muutettavaksi sakon ja rikesakon määräämisestä annettua lakia ja rikoslakia. Esityksen mukaan rangaistusmääräyksellä tai sakkomääräyksellä ei voitaisi käsitellä rikosasiaa, jos sakotettavan aikaisemmat sakkorikokset osoittavat niiden toistuvuuden ja samankaltaisuuden perusteella ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä ja niiden rikkomisista määrättyistä seuraamuksista. Jos henkilölle on käsiteltävänä olevaa rikkomusta edeltävän vuoden aikana tehtyjen tekojen perusteella määrätty vähintään kuusi sakkorangaistusta, rikkomus käsiteltäisiin tuomioistuimessa. Näin toistuvasti sakkorikoksiin syyllistyneille olisi mahdollista tuomita muuntorangaistus.

Käsittelimme tätä lakivaliokunnassa kuluneen talven aikana. Esitystä on perusteltu nimenomaan sillä, että se edistää rikosoikeusjärjestelmämme uskottavuutta, lain kieltojen ja käskyjen noudattamista sekä yleistä lainkuuliaisuutta. Sakon muunnon käyttöä on ollut aikaisemminkin, mutta sitä on vähennetty erityisesti vuosina 2006—2008. Vuonna 2007 nimittäin toteutettiin muutos, jossa enintään 20 päiväsakon suuruiset rangaistusmääräysmenettelyssä annetut sakot säädettiin muuntokelvottomiksi eli niitä ei voinut muuntaa vankeusrangaistuksiksi. Pian tämän jälkeen, 2008, toteutettiin lainmuutos, jolla muuntomahdollisuus poistettiin kaikista rangaistusmääräysmenettelyssä annetuista sakoista.

Mitä tämä tarkoitti sitten sakkojen määrin? Sakkovankien määrä on muutosten johdosta vähentynyt, sillä kun vuonna 2006 muuntorangaistusta suorittavia vankeja oli keskimäärin 189 päivittäin, niin tällä vuosikymmenellä heitä on ollut keskimäärin hieman yli 50 — siis tällä vuosikymmenellä 50, kun reilu kymmenen vuotta sitten heitä oli 189 päivittäin. Olisi tietenkin mahtavaa, jos tämä määrin vähennys johtuisi siitä, että sakkoja ei olisi määrätty eikä rikoksia olisi rakkaassa Suomessamme tehty, mutta valitettavasti tämä ei johdu siitä.

Arvoisa puhemies! Haasteita on myöskin tässä kannatettavassa hallituksen esityksessä, ja niistä kuulemisen yhteydessä tuli monta asiaa esiin. Asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin muun muassa sitä, että lainvoimaisuuden selvittäminen ei ole ongelmaton ja mei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

dän laki- ja oikeuspuolen tietojärjestelmät eivät ole vielä tälle esitykselle valmiita, joten tämän hallituksen esityksen voimaantulo olisi sitten kuitenkin vasta 21.

Mitä sitten tulee päihdekuntoukseen ja erilaisiin kuntoutettavien toimintaohjelmiin, valtiokunta pitää tärkeänä, että Rikosseuraamuslaitoksella on asianmukaiset voimavarat järjestää sakkovangeille muuntorangaistuksen täytäntöönpanon aikana päihdekuntoutusta sekä erilaisia kuntouttavia toimintaohjelmia. Keskeistä on myös edistää sakkovankien ulkopuoliseen päihdehuoltoon sijoittumista. Myöskin näistä päihdekuntoutuksista on ollut hyviä kokeiluja vuosina 14—16, ja lakivaliokunta toteaa, että näitä kokeiluja on syytä jatkaa ja myöskin sitten edistää.

Arvoisa puhemies! Kun ihminen sovittaa tekonsa, on kyse sitten sakoista tai suorasta vankeusrangaistuksesta, ja pääsee takaisin vapauteen, ihminen tarvitsee rinnallakulkijuutta. Puhuin aikanaan muun muassa lakivaliokunnassa mutta myöskin Vankilälähetyspäivillä siitä, että meidän yhteiskunnan olisi myöskin tuettava sitä, kun ihminen hakee muutosta omiin elämäntapoihinsa ja tarvitsee rohkeutta, toivoa ja uskoa siihen huomiseen. Joku on joskus sanonut, että ainut rohkeuden laji, jonka tarvitset, on se, joka vie sinut tästä hetkestä seuraavaan. On sitten kyse pidempiaikaisesta sakonmuunnosta tai mistä tahansa muustakin vankeusrangaistuksesta, niin näen, että meillä olisi tässä vielä yhteiskunnassa huomattavasti enemmän kehityskohteita, että tätä rinnallakulkijuutta pystyisimme edistämään.

Lopuksi vielä kiitokset oikeusministeri Antti Häkkäselle, joka on myöskin tässä asiassa näyttänyt, että toimeliaisuudella ja rohkeudella voi laittaa asioita eteenpäin.

15.24 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Tämä on osa oikeusministeri Antti Häkkäsen rangaistuksienkiristämispakettia ja tällaisen maalaisjärjen ja yleisen oikeustajun palauttamista meidän rangaistuskäytänteisiimme. Samassa kokonaisuudessa on jo muun muassa tehty tiukennuksia lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksiin, ensikertalaisuusmääritelmiä on tiukennettu ja muutettu, ehdollisia vankeusrangaistuksia on tiukennettu oheisseuraamuksia muuttamalla ja myös vankien vaarallisuusarviointeja on laajennettu ja myös niiden sitovuutta nyt ollaan tiukentamassa. Tähän kokonaisuuteen kuuluu myös tämän sakon muuntorangaistuksen palauttaminen.

Tämähän poistettiin vuonna 2008 vihreiden oikeusministeri Tuija Braxin johdolla, ja tämän jälkeen itse asiassa kaupalle on syntynyt vuositason noin 550 miljoonan euron kustannukset. Edustaja Hänninen toi esille, mitä tämä lainsäädäntö maksaa nyt valtiolle — se maksaa sen noin reilun 10 miljoonaa — mutta kyse on kuitenkin siitä, että tämä nykytila on maksanut suomalaisille ihmisille yli 550 miljoonaa euroa joka vuosi tämän reilun kymmenen vuoden ajan. [Katja Hänninen pyytää vastauspuheenvuoroa] Ja mitä tapahtui? Tässä edustaja Talvitie hyvin kuvasi tätä tilannetta: meidän näpistelijöistä, jotka siis tekevät pieniä, alle 500 euron näpistyksiä ja pikkuvarkauksia, tuli tämän Tuija Braxin tekemän lakimuutoksen myötä välinpitämättömiä ja osasta jopa röyhkeitä toiminnassaan. He eivät välittäneet siitä, kun heille ei tullut mitään rangaistusta, ja sen takia olen hämmästynyt siitä, että edustaja Hänninen vasemmistoliitosta antoi ymmärtää, että vähävaraiselle ei kuuluisi rikoksesta minkäänlaista rangaistusta. [Katja Hänninen pyytää vastauspuheenvuoroa] Kyllä se on täysin meidän yleisen oikeustajun vastaista, että meillä syntyisi tilanne, jossa ihminen pääsisi ilman rangaistusta, ja tämä on nimenomaan niin, että tämän jälkeen jokainen suomalainen joutuu vastuuseen tekemistään rikoksista joko sakon kautta tai sitten, jos sakkoa ei pysty tai halua maksaa, sen jälkeen se tapahtuu sakon muunnon kautta, ja se koskee

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

kaikkia suomalaisia. Eli jatkossa sakot voidaan siis muuttaa vankeudeksi, eli jos sakkoja ei saada perittyä, sakko muuttuu vankeustuomioksi vanhan tavan mukaan.

Ainoa, mikä tässä nyt vielä voisi olla jatkossa tiukennuksen paikka, olisi se, että voisimme tulla alaspäin. Tämä vaatii nyt sen kuusi tapausta eli seitsemänneistä tapauksesta, eli aika lailla ammattinäpistelijästä on jo kyse, jota tämä tulee koskettamaan, ja voisimme pudottaa sen siihen aiempaan eli viiteen.

Tämä on erinomainen uudistus ja palauttaa uskottavuutta meidän oikeusjärjestelmäämme.

15.27 Katja Hänninen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On pakko kyllä tässä sanoa edustaja Heinokselle, että olen itse kaupan myyjä ja olen kyllä tavannut niitä ihmisiä, jotka eivät ota opikseen. Osa on käynyt vankilassakin välillä, ja edelleen palaavat takaisin. Olennaista on se, miten kriminaalihuolto pelaa, mitä muita toimenpiteitä kuin se, että häkki heilahtaa, pystytään antamaan, ja miten niitä resursseja voidaan ohjata.

Kyllähän tässä ponnassakin todetaan, että pitää selvittää niitä muitakin keinoja, koska ihan tutkitusti on nähtävissä se, että se ei vähennä rikollisuutta, vaikka tämä sakon muuntorangaistus on ollut käytössä. Se ei ole vähentänyt niitä näpistyksiä, se ei ole vähentänyt kaupalle koituvia kustannuksia eikä sitä ongelmaa, mikä tällä hetkellä näihin liittyy.

On totta, että sitten kun puhutaan myös turvallisuusasioista, onhan tässä kysymys myös henkilökunnan turvallisuudesta ja juuri yleisestä lain velvoittavuudesta ja noudattamisesta. [Puhemies koputtaa] Minä näkisin, että tässä täytyy kuitenkin ensin tehdä se selvitys ja ottaa käyttöön [Puhemies: Aika!] niitä muita ratkaisuja eikä mennä suoraan siihen, että vankilaan.

Puhemies Paula Risikko: Edustaja Heinonen, vielä vastauspuheenvuoro. Sitten mennään puhujalistalle.

15.29 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun tässä keskustelussa on tullut esille, että näistä henkilöistä monet ovat myös päihdeongelmaisia, niin nimenomaan heille tarjoutuu silloin vankilassa myös mahdollisuus näihin palveluihin ja apuun, eli he pääsevät katkaisuun sen kautta ja he saavat tukea ja apua siinä, että he pääsisivät irti kierteestä, jonka osana on päihdeongelma ja ehkä erilaisia velkaantuneisuuksia tai huumeita tai mitä sitten ikinä sen taustalla onkaan.

Mutta kyllä pidän sitä täysin kestäättömänä tilanteena, että tällä hetkellä kauppiaat ovat täysin voimattomia näiden ammattirikollisten, ammattinäpistelijöiden kanssa, kun he ovat välinpitämättömiä ja röyhkeitä toiminnassaan, ja kyllä se on sille kaupan kassalle isompi vaara kuin se, että me saamme tällaisen henkilön pois sieltä kaupasta joka päivä tekemästä niitä samoja näpistyksiä. [Jari Myllykoski pyytää vastauspuheenvuoroa]

Puhemies Paula Risikko: Mennään tässä vaiheessa puhelistalle, ja otetaan sitten vielä tuossa jossain vaiheessa niitä debattipuheenvuoroja.

15.30 Sinuhe Wallinheimo kok: Arvoisa puhemies! Ei ole yleisen oikeustajun mukaista, että näpistelijä selviää sakon maksamatta jäämisestä kuin koira veräjästä. Tätä viestiä tuli, ja paljon, kauppiailta ympäri Suomen. Tämä periaatehan johtui siitä, että mikäli myymälävaras on aiemmin todettu varattomaksi, hänellä ei ole mitään sen suurempaa tarvetta mak-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

saa sakkoja. Ja tämä, kuten edustaja Heinonen totesi, maksaa suomalaiselle kauppiaille yli 500 miljoonaa euroa vuosittain. Se on raju luku.

Siksi on erinomaista, että hallitus nyt puuttuu tähän sangen kiusalliseen ilmiöön. Nyt jatkossa maksamattomia poliisin sakkoja voi muuttaa vankeudeksi tai yhteiskuntapalveluksi. Jo pelkkä ajatus siitä, arvoisa puhemies, että esimerkiksi näpistys nyt viedään mahdollisesti käräjille, tulee varmasti vähentämään näpistystä yrittävien määrää. Tämä on hyvä uudistus, ja onneksi ministeri Häkkänen reagoi nyt kentän ääneen.

15.31 Mika Kari sd: Arvoisa rouva puhemies! Pidän itse ihan hyvänä sitä, että tähän sakon muuntorangaistukseen mennään. Täällä on tuotu keskustelussa hyvin esiin, minkätyyppistä joukkoa tämä nykyinen tila koskee. Se koskee pitkälti päihdeongelmaisia ihmisiä, kaupan henkilökuntaa, kauppiaita ja niin edelleen, ja tietenkin myös meitä kuluttajia. Kaikki kaupalle aiheutuneet vahingot tavalla tai toisella ajautuvat myös kuluttajahintoihin ja sitä kautta ihmisten ostoskoreihin.

Lainsäädännön osalta: Lainsäädäntölaki on kaikille sama, ja tällainen välinpitämättömyys, joka rehoittaa pitkälti sen takia, että tässä rikoksen tai näpistyksen tekevä henkilö tietää, että lain pitkä koura, oikeuslaitoksen rangaistukset eivät tule seuraamaan, tietenkin mahdollistaa tämän tyyppisen toiminnan. Tämän tyyppisen toiminnan osalta on hyvä, että palataan parempaan aikaan. Mutta valitettavasti aikaa tässä kyllä kuluu, vuonna 2021 näyttää esityksen mukaan olevan se päivä, jolloin laki vasta astuu voimaan.

Samassa yhteydessä haluan muistuttaa oikeuslaitoksen resursseista. Oikeuslaitoksen resursseja on leikattu useamman vuoden aikana eri yhteyksissä, ja kun me vaadimme oikeuslaitoksen ja koko tämän turvallisuusketjun toimintaa ihan poliisista asti, niin aina meidän pitää katsoa myös sinne lompakon puolelle ja niitä päätöksiä, joita tämän hallituksen ja edellisenkin hallituksen toimin on tehty. Me tarvitsemme resursseja poliisin kenttätöihin, me tarvitsemme resursseja poliisin tutkintatyöhön, me tarvitsemme resursseja oikeuslaitokseen ja oikeusprosesseihin ja myös sinne rikosseuraamuksen puolelle. Ja yksi resurssin taso, johon me tarvitsemme erityisesti resursseja, on sosiaaliturvaan ja turvaverkkojen puolelle, ettei sieltä tulisi ihmisiä joko nälissään tai janoissaan kauppaan näpistelemään, vaan että yhteiskunta pystyisi näihin asioihin puuttumaan jo ennen kuin varsinainen rikos on tehty.

15.33 Markku Eestilä kok: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys on hyvä ja kauan odotettu. Kysehän on periaatteesta, että ketään ei voi ikään kuin asettaa etuoikeutettuun asemaan rikkomaan lakia ja vielä toisten omaisuutta. Tässä pitää olla myös omaisuusdensuoja ja yleiset kriminaalipolitiikan pelisäännöt. Emme me voi yhteiskunnassa lähteä ilman rajoja liikkeelle niin, että ikään kuin joku syy, joka koskee ihmisen senhetkistä heikkoa tilannetta, antaisi hänelle oikeuden rikkoa lakia. Sen takia tämä on ikään kuin moraalinen hallituksen esitys ja sitä kautta hyvä.

Edustaja Hänninen aivan oikein nosti esiin, että meillä on ihmisiä, jotka oikeasti tarvitsevat apua ja ovat ongelmissa oman elämänhallintansa kanssa, mutta emme me voi sitä apua lähteä kanavoimaan niin, että se oikeuttaa ikään kuin piittaamatta toistuvasti loukkaamaan toisen omaisuutta ja syyllistymään rikoksiin. Minun mielestäni hoito ja ikään kuin ihmisen terapia pitäisi kokonaan poistaa tästä kriminaalilainsäädännöstä ja ymmärtää, että nämä ovat eri asioita. Mutta meillä on viime vuosina muutenkin menty, ainakin minun mielestäni, liian löysään suuntaan: esimerkiksi polkupyörän varastaminen on vähän sem-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

moinen huono tapa jonkun mielestä. Ei asioista voi niin ajatella. Täällä on poliiseja paikalla, ja he voivat oman puheenvuoronsa käyttäen, mutta minun mielestäni mikä tahansa loukkaus toisen omaisuutta kohtaan, pienikin, on rikos. Ei sitä voida käsitellä ikään kuin niin, että no, se on semmoinen harmiton tapa, mitä tänä päivänä esiintyy nuorilla. Nämä rikokset pitää kitkeä pois, niitä pitää valvoa ja niistä pitää antaa rangaistukset, kuten näistäkin juoksukaljoista ja muista — ne pitää vain kitkeä pois. Jos on jano tai nälkä, niin sitten pitää muulla tavalla hoitaa se.

Minusta on aivan oikein, että me lähdemme pikkusen tiukentamaan. Kun tämän asian yhdistää suureen kuvaan, niin kun rajoja on vähän levennetty ja vähän poistettu, siitä ei meidän nuorille ja monille muillekaan seuraa hyvinvointia vaan pahoinvointia. Tämäkin pitäisi ymmärtää. Sen takia tämä hallituksen esitys sopii siihen kuvaan, että me pikkuhiljaa asettelemme rajoja itse kullekin.

15.35 Kari Kulmala sin: Arvoisa rouva puhemies! Rangaistusjärjestelmämme on oltava uskottava. Ei voi olla niin, että toistuvasti samantapaisiin rikoksiin syyllistyvä selviää käytännössä ilman rangaistusta. Se on oikeustajumme vastaista.

Useimmiten muuntorangaistusta suorittavat vangit ovat päihdeongelmaisia, terveydentilaltaan huonokuntoisia ja maksukyvyttömiä, kuten tänään olemme monessa puheenvuorossa kuulleet. Vankien terveystutkimuksessa muutama vuosi sitten kävi ilmi, että sakon muuntorangaistusta suorittavat vangit ovat poikkeuksellisen huonokuntoinen ryhmä jopa verrattuna muihin vankeihin. Tämänkin syyn vuoksi on hyvä, että he edes vankilassa saavat asianmukaista hoitoa. Muuntorangaistus voisi toimia myös porttina takaisin parempaan, päihteettömään ja rikkeettömään elämään, jos vankilassa voidaan tarjota oikeanlaista apua.

Sitten on olemassa vielä tämä yksi erittäin härski ryhmä eli nuoret miehet ja naiset, jotka eivät välitä mistään rangaistuksista, eivät mistään laeista vaan kävelevät kauppaan ja kaupasta ulos kaljalastin kanssa. He eivät ole ymmärtääkseni sairaita eivätkä tarvitse ylimääräistä sympatiaa. Rangaistuksen teostaan he kuitenkin tarvitsevat jo yleisen oikeustajunkin vuoksi.

15.36 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Muutaman muun edustajan tavoin hämmästelen vasemmistoliiton ja vihreiden tekemää ehdotusta, jonka toteutuessa hylättäisiin tämä lakiehdotus, joka mahdollistaa sakon muuntamisen vankeusrangaistukseksi. Tämän lakiehdotuksen kannalta olennaisinta on se yleiseen oikeustajuun kuuluva periaate, että rikoksesta tulee seurata tekijälle rangaistus. Oikeusjärjestelmän uskottavuuden kannalta on tärkeää, että muuntorangaistusta voidaan käyttää sellaisissa tapauksissa, joissa sakkoa ei saada perittyä piittaamattomuuden tai muun syyn vuoksi. Todettakoon tässä yhteydessä kuitenkin se, että tähän hallituksen esitykseen kirjattu kuuden sakon raja on kirjattu jo nyt poliisin käsikirjaan. Ilmeisesti tämän esityksen tarkoituksena on lähinnä kirjata nykyisin käytännössä oleva käytäntö lakiin. Poliisit siis toimivat jo esityksessä mainitulla tavalla, joten esityksen todellinen vaikutus olisi melko vähäinen, mutta se olisi kuitenkin periaatteelliselta kannalta myönteinen.

Täällä salissa on kritisoitu sitä, että tästä hallituksen esityksestä koituisi vuosittain hie-
man yli 10 miljoonan euron kustannukset, mutta se on kuitenkin hyvin pieni summa verrattuna esimerkiksi kaupan alalle vuosittain aiheutuvaan yli 500 miljoonan euron rikosvahinkoon ja myös valtion menettämiin arvonlisäverotuloihin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

Arvoisa puhemies! Muistutan tässä lopuksi, että perussuomalaiset esittivät lakiehdotuksen ensimmäisessä käsittelyssä pykälämuutosta eli hallituksen esitystä tiukempaa linjaa, jossa muuntorangaistuksen soveltamisen raja olisi madallettu esitetystä kuudesta sakko- tai rangaistusmääräyksestä kolmeen, mutta valitettavasti emme saaneet äänestyksessä tukea muilta puolueilta.

15.38 Teuvo Hakkarainen ps: Arvoisa rouva puhemies! Tämä on kyllä oikeansuuntainen, mutta yleinen oikeustaju ei ymmärrä sitä, että toistuvasti muun muassa huoltoasemille tullaan tankkaamaan auto — nythän sen voi tehdä kuusi kertaa vuodessa: tankkaa auton ja lähtee pois ja repii sakkolapun, jos on varaton. Seitsemänneistä kerrasta saattaa tulla sitten muuntorangaistus.

Ja poliisin toiminnasta vielä — toistan sen, minkä sanoin jo edellisellä kerralla: Varkaat tulivat eräälle huoltoasemalle, tyhjensivät sen. Sitten omistaja huomasi tämän ja ampui ilmaan, yritti pysäyttää tai lopettaa toiminnan. No, poliisit tulivat paikalle ja alkoivat etsimään niitä hylsyjä. No, siihen huoltoaseman pitäjä, että ”etsikää niitä rosvoja, kyllä ne hylsytyt sieltä löytyvät, minäkin osaan ne kerätä sieltä”. Eliikkä nyt pitäisi poliisin toiminta suunnata ennen kaikkea näitä konnia vastaan.

Ja tästä muuntorangaistuksesta: Minä olen, ainakin joskus, sellainen hyvin utelias tyyppi, ja kun sain sakon — sen lapun saa tuolla liikenteessä silloin tällöin, jos paljon ajaa — kysyin sitten, että saisikohan tämän muuntorangaistuksena — siinä oli päiväsakkomäärä — että saisin käydä syömässä sen. Mutta kun minulla oli varallisuutta, niin ei onnistunut, vaikka kuinka pummasin, että nyt parin viikon loma olisi paikallaan. [Naurua] Nimittäin kun siihen aikaan minä olin raskaassa työssä, niin lomallahan minä olisin siellä vankeinhoitolaitoksessa ollut: nostanut punttia, hyvin syönyt ja palautunut taas seuraavaa työjaksoa varten. Mutta ei yhteiskunta suonut tämmöistä lomaa minulle. — Kiitoksia.

15.41 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Kuuntelin hartaudella edustaja Hakkaraisen puheenvuoroa ja joudun tässä vähän rypistämään suupieliäni. Minun mielestäni tärkeää tässä keskustelussa on se, että ollaan unohdettu koko ajan varhaisen puuttumisen vaihe tästä koko keskustelusta. [Kari Kulmala: Kotikasvatus!] Kun se ensimmäinen kärähdys tulee, niin siinä vaiheessa pitäisi olla se yhteiskunnan varteenotettava puuttuminen. Meillä on kyllä hyvä sosiaalijärjestelmä, jossa meillä sitten viranomaiset ilmoittavat sosiaaliviranomaisille ja sitä kautta prosessi lähtee käyntiin, mutta meillä pitäisi puuttumisen olla vielä nopeampaa, tehokkaampaa, sitä, että me voimme puuttua siihen toimintaan ja olla perheiden tukena jo, kun siellä rupeaa tapahtumaan lapsissa ja nuorissa sellaista toimintaa, joka voi mahdollistaa sitten jatkossa sen, että siitä tulee tavanomaista. Kyllä meillä pitää olla mahdollisuus ja välineet puuttua varhaisesti, varsinkin niissä perheissä, missä perheen, vanhemmuuden, voisiko sanoa, kyvyt eivät ole sellaisia, että perheissä voidaan kohdentaa kasvatuksellista ohjausta niille nuorille, jotka ovat lähtemässä väärälle polulle.

Jos me menemme siihen seitsemänteen kertaan, niin sitten me olemme jo aika kaukana, ja silloin tulee mieleen juuri se, että osa näistä, jotka ovat sitten tämän muuntorangaistuksen piirissä, on jo niin välinpitämättömiä, että heidät on tavallaan menetetty. Se on niin sanottu hukattu hedelmä, joten meillä pitäisi olla huomattavasti aikaisemmin mahdollisuuksia tukea, ottaa näitä ihmisiä haltuun, mahdollistaa joitakin yhteiskunnalle huomattavasti edullisempia, ohjaavampia menetelmiä kuin se muuntorangaistus.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

Minä ymmärrän toki niin paljon sitä, millä lailla se huoltoaseman yrittäjä tai kauppias tai kioskiyrittäjä joutuu kohtaamaan tämän arjen, kun ylimielinen, välinpitämätön henkilö tekee tämän. Valitettavan usein kyse on riippuvuudesta johtuvasta rikoksesta. Me olemme siinä vaiheessa jo myöhässä. Meillä pitäisi tässä olla enemmän kuin seuraamukseen reagoitua, meillä pitäisi olla enemmän ennalta ehkäisevää toimintaa, jotta me pystymme varhaiseen puuttumiseen.

15.44 Veera Ruoho kok: Arvoisa puhemies! Hyvää keskustelua, ja samalla osoitus meiltä kaikilta niille kauppiaille, miten nämä näpistelijät vaikuttavat heidän elinkeinoihinsa ja sitä kautta myöskin sitten kuluttajahintoihin.

Rangaistuksilla on myös tosiaankin se ennalta ehkäisevä vaikutus, ei pelkästään se tuleva seuraamus. Ja itse uskon kyllä siihen pelotevaikutukseenkin: Onhan sitä nuorena poliisina tullut oltua siellä Katajanokan vankilan edessä, ja kummasti se raha löytyy siellä muutamassa minuutissa, kavereilta tulee, mieluummin kuin mennään — mistä edustaja Hakkarainen puhui — lepäilemään sinne vankilaan. Kyllä konkreettisesti — ainakin itsellä on se kokemus — siinä vaiheessa, kun tosiaan ne suljetut ovet ovat siinä nenän edessä, se vapaus konkretisoituu niin paljon, että se raha kaivetaan vaikka kavereilta. Nämä muistoja 90-luvun alusta.

Edustaja Savio puhui siitä, että tässä laissa vähän niin kuin tavallaan — et käyttänyt sitä sanaa, mutta tulkitsin — maan tapa nyt laitettaisiin sitten kunnolla lain sisään, ja muistelin sitten samalla sitä, että aikanaanhan esimerkiksi poliisilaki itsessään oli semmoinen, että siinä tavallaan sitten kirjattiin lakiin sitä, mikä oli jo olemassa olevaa maan tapaa. Ihan tällainen huomio.

Yhtä kaikki, perussuomalaisten esittämä jo kolmesta muuntorangaistus ei varmasti ihan hullumpi ollut, mutta nyt mennään tällä ja katsotaan eteenpäin sitten, miten jatkossa.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.